

فعل های ناگذر و گذرا به مفعول [لازم و متعدی]

۱- فعل ناگذر (لازم) ← به فعل هایی گفته می شود که فقط نهاد می پذیرند. یعنی؛ معنی جمله با نهاد و فعل کامل است.

مثال ← آفتاب می درخشید .
نهاد فعل ناگذر (لازم)

ما استاده بودیم .
نهاد فعل ناگذر (لازم)

آن ها رفتند .
نهاد فعل ناگذر (لازم)

* توجه ←

گاهی در جمله هایی که فعل ناگذر وجود دارد، علاوه بر نهاد و فعل ناگذر، واژه های دیگری هم می آید که بودن یا نبودن این واژه ها به معنی جمله آسیبی نمی رساند. (در دستور زبان فارسی به این واژه ها «قید» می گویند. در باره «قید» در سال های آینده توضیح خواهیم داد)

مثال ← آفتاب روزها می درخشید .
نهاد قید فعل ناگذر (لازم)

[در این جمله «روزها» قید است و فعل همچنان ناگذر است]

آن ها دیروز رفتند .
نهاد قید فعل ناگذر (لازم)

آن ها دیروز به بازار رفتند .
نهاد قید افاده فعل ناگذر (لازم)

ما در ضیایان استاده بودیم .
نهاد متم قیدی فعل ناگذر (لازم)

[همانطور که می بینید، در جمله های بالا اگر «قیدها» را حذف کنیم، معنی جمله کامل است و آسیبی نمی بیند.]

* معنی از فعل های ناگذر عبارتند از: برود ، تابید ، جوشید ، جنبید ، خروشید ، خزید ، درخشید ، دوید ، گرسیت ، خندید ، نشست ، افتاد ، رفت ، آمد ، خسکید ، مخوابید ، روید ، ایستاد ، بالید ، چرخید ، ...

به این فعل ها که فقط به نهاد نیاز دارند، فعل های ناگذر (لازم) می گویند.

فعل‌های ناگذر و گذرا به مفعول [لازم و متعدی]

۲- فعل گذرا به مفعول (متعدی) ← به فعل‌هایی گفته می‌شود که علاوه بر نهاد، به چیز دیگری به نام «مفعول» نیاز دارند تا معنی جمله کامل شود.

مثال ← زنگ تفریح را که زنجیره زد .

مفعول	نهاد	فعل گذرا به مفعول
زنگ تفریح	را که	زنجیره زد

مفعول	نهاد	فعل	مفعول
دانش آموزان	درس	هایشان	را خواندند

* توجه ← در جمله‌های بالا اگر مفعول را حذف کنیم، معنی جمله دیگر کامل نیست. (زنجیره زد، دانش آموزان خواندند.)

* راه شناخت فعل‌های گذرا به مفعول و ناگذر:

اگر به اول فعلی، «چیز را؟» و یا «چه کس را؟» اضافه کنیم و معنی درستی بدهد، به آن فعل گذرا به مفعول می‌گوییم.

مثال:

خورد ← (چیز را خورد؟) معنی می‌دهد؛ پس «خورد» فعل گذرا به مفعول است.

دید ← (چیز را دید؟) (کس را دید؟) معنی می‌دهد؛ پس فعل «دید» گذرا به مفعول است.

دوخت ← (چیز را دوخت؟) معنی می‌دهد؛ پس فعل «دوخت» گذرا به مفعول است.

پیرستید ← (کس را پیرستید؟) معنی می‌دهد، بنابراین فعل «پیرستید» هم گذرا به مفعول است.

اگر به اول فعلی «چیز را؟» و یا «چه کس را؟» اضافه کنیم و معنی درستی ندهد، به آن فعل ناگذر می‌گوییم.

مثال:

آمد ← (کس را آمد؟) معنی نمی‌دهد؛ پس فعل «آمد» ناگذر (لازم) است.

پیرید ← (کس را پیرید؟) (چیز را پیرید؟) معنی نمی‌دهد؛ پس فعل «پیرید» هم ناگذر است.

۳- فعل‌های گذرا به مُسند ← فعل‌های «است، بود، شد، گشت، گردید، شود، باشد»

به همراه «چه کس را؟» و «چیز را؟» معنی نمی‌دهند. این فعل‌ها «انسانی» هستند، یعنی علاوه بر نهاد، به مُسند نیاز دارند تا معنی جمله کامل شود. این فعل‌ها گذرا به مُسند هستند.

مثال: آسمان ابری شد / هوای سرد است / بچه‌ها هسته می‌خوردند

نهاد	مُسند	فعل انسانی
آسمان	ابری	شد

نهاد	مُسند	فعل انسانی
هوای	سرد	است

نهاد	مُسند	فعل انسانی
بچه‌ها	هسته	می‌خوردند

← «ابری» در این جمله مسند است و حذف آن به جمله آسیب می‌رساند [بچه‌ها هسته می‌خوردند].

← [به فعل‌های انسانی، «گذرا به مُسند» می‌گوییم.]

۴- فعل های گذرا به متمم ← به فعل هایی گفته می شود که علاوه بر نهاد به یک حرف اضافه و متمم نیاز دارند .

معلم	درس را	به دانش آموزان	یاد داد .
نهاد	مفعول	متمم	فعل گذرا به متمم

مثال ←	علی (ع)	با دشمنان	جنگید .
	نهاد	متمم	فعل گذرا به متمم

* توجه ← بعضی از فعل ها عموماً به حرف اضافه و متمم نیاز دارند ، اما بعضی از فعل ها با اینکه متمم می گیرند به آن نیازی ندارند [به قیدها در صفحه ی قبل اشاره کردم]

* بعضی از فعل های گذرا به متمم ← گفتن (به) ، پرسیدن (از) ، جنگیدن (با) ، ترسیدن (از) ، یاد دادن (به) ، یاد گرفتن (از) ، هدیه دادن (به) ،